
Filozofija prava

prof. dr. Spahije Kozlića

(riječ na promociji udžbenika
u Muzeju grada Zenice,
3. novembra 2016)

Iskreno mi je zadovoljstvo učestvovati u promociji udžbenika uvaženog kolege prof. dr. Spahije Kozlića, pa osim lijepog i ugodnog druženja sa prijateljima i poznavateljima pisane riječi, izreći i čuti riječ o jednoj od najstarijih disciplina prava, što mi je uvijek zanimljivo, a nadam se i drugima.

Kad kažem – jednoj od najstarijih – imam na umu da su se društvene nauke razvile „ispod Aristotelove toge“, pa je i pravo svoj nauk počelo odvajajući se od religije još u postrimskim, tačnije postglosatorskim vremenima, mada je zadugo postojala i titula *doctor iuris utrumque* – doktor oba prava (tj. i teološkog i rimskog). Filozofija prava se javlja kao jedan od temelja pravne izobrazbe od postanka prvih pravnih škola i fakulteta – sagledavajući stanje na prostorima bivše Jugoslavije, najstariji udžbenik filozofije prava bio bi onaj profesora zagrebačke Pravoslavne akademije, današnjeg Pravnog fakulteta u Zagrebu, prof. dr. Janka Čakanića, a to je ustvari skripta urađena 1876. godine u kojoj je gradivo prezentovano kronološki: stari vijek – sa zasebnim lekcijama Istočni narodi, Grci, Rim i kršćanstvo; potom srednji vijek, uključujući i renesansu, te novo doba koje završava, znakovito, s Marxovom filozofijom.

Rad na udžbenicima kasnije nastavljaju Josip Šilović te Albert Bazala; 1952. godine naziv predmeta se mijenja u doba nastavnika Olega Mandića u teorija države i prava, dok filozofija prava ostaje izborni predmet, kakvo je stanje i danas.

Beogradska Visoka škola od 1808. godine (sa osnivanjem Pravnog fakulteta 1841. godine), a

kasnije Univerzitet od 1905. godine, ima bogate tradicije izučavanja filozofije prava. Naime, i sama Visoka škola – Licej, osnovana je sa dva odjeljenja: filozofskim i pravoslavnim (pravnim); prije upisa na pravo najprije se trebalo završiti filozofsko odjeljenje u trajanju od dvije godine, dok je ukupan pravni studij trajao pet godina (zanimljivo je poređenje sa današnjim obrazovanjem pravnika u SAD-u gdje se također za upis na pravo traži prethodno završeni neki od fakulteta). Interesantno je da je jedan od prvih nastavnika predmeta prirodno pravo, kasnije enciklopedija prava, bio poznati srpski književnik i komediograf Jovan Sterija Popović. Osnivanjem Univerziteta, Pravni fakultet dobiva 4-godišnji studij, sa 19 obaveznih predmeta (primjerice, danas ih ima blizu 60.), ali je posebna zanimljivost bila ta da je za studente islamske vjeroispovijesti bio obavezan predmet šerijatsko pravo. On opstaje cijelo vrijeme trajanja Fakulteta bilo kao katedra, bilo kao izborni predmet (što u Sarajevu i nigdje u Bosni i Hercegovini, kao i u bivšoj Jugoslaviji, nije bilo!), a ugasilo se smrću posljednjeg predavača profesora Mehmeda Begovića, tek 1990. godine (toliko o “vekovnoj” srpskoj netrpeljivosti prema islamu i šerijatu!). Filozofiju prava predaju eminentna imena beogradske i srpske naučne misli – od Đorđa Tasića, Danila Baste i Milana Bartoša do Mihaila Đurića, Ljubomira Tadića i Radomira Lukića.

Pravna filozofija se izučava i na najstarijem pravnom fakultetu – sarajevskom, od osnivanja

1946. godine, kao i na ostalim pravnim fakultetima u Bosni i Hercegovini, ali uz zanimljivu povijesnu dihotomiju.

Od 1946. godine do danas, nikada niko nije objavio svoj udžbenik filozofije prava na pravnim fakultetima diljem Bosne i Hercegovine, djelomičan izuzetak predstavlja publikacija pod istim nazivom, objavljena na sarajevskom Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, koja je u suštini hrestomatija tekstova, autora prof. dr. Muslije Muhovića. I moj nekadašnji profesor filozofije prava, koji je 1976. godine bio najmlađi doktor nauka u tadašnjoj Jugoslaviji, prof. dr. Zdravko Grebo – izvrstan predavač, elokventan govornik, odličan poznavalac antičke, a pogotovo savremene filozofije – nedavno je otišao u penziju, ali bez objavljenog vlastitog udžbenika ovog predmeta kojeg je predavao punih 40 godina!

Filozofija prava na zeničkom Pravnom fakultetu predaje se od osnivanja ove ustanove. Od nekad početnog odiuma (*Šta će nama pravnicima filozofija? Još nam samo filozofija treba za biro*), zaslugom prvog nastavnika Željka Škuljevića, postaje – saglasno anonimnim studentskim anketama – najomiljeniji predmet, što zadržava i njegov nasljednik profesor Kozlić. Njegova apsolutna zasluga je zadržavanje nivoa interesa i zanimanja studenta, što nikako nije lako jer smo nadaleko poznati po sklonostima olakog minimiziranja i upropaštavanja tuđeg minulog rada, što ovdje – za divno čudo – nije slučaj, naprotiv!

Prof. dr. Spahija Kozlić je svojom “Filozofijom prava” ušao u lijepo i ekskluzivno društvo jednog Hegela, Radbruha, Ljubomira Tadića, Kantorovića, Paunda, Radomira Lukića, te time pretvorio zenički urbis u *planetopolis*. Svoj sud o njegovom djelu izložio sam u svojoj recenziji koja je štampana u prilogu udžbenika, pa vas zato i neću zamarati ponavljanjem već napisanog, ali skrećem pažnju čitaocu na dvije stvari:

Prvo, Martin Hajdeger je rekao da je jezik kuća u kojoj čovjek obitava; jezik, ali i stil profesora Kozlića je jasan i tečan, mora biti razumljiv jer je prevashodno namijenjen studentima, logika izlaganja materije je jasna i u skladu sa uzusi-

ma struke i pravila udžbeničke literature. Svaki udžbenik uvijek ima dvije vrste čitalaca: studente i kolege nastavnike; stoga naći pravu mjeru u interpretaciji građe koja bi zadovoljila obje kategorije, prava je umjetnost.

Drugo, filozof mora poznavati prošlost; to mu omogućava da u sadašnjosti prepozna fenomene koje je ona naslijedila iz dalekih razdoblja, to su procesi dugog trajanja – *La longe dulee*, po Fukou – što je i ovdje vidljivo. Eruditsko nagomilavanje detalja iz historije filozofije je prevaziđen naučni koncept i nećete ga naći kod ovog autora – on u prošlosti traži za odgovorima koja postavlja sadašnjost!

Hajdemo nešto i o mogućim manama ovog djela. Zanimljive su mi kritike tipa *rano mu je, on je još mlad za to* što predstavlja element sociološke kafanologije po principu *stavi ovo na moj račun jer su ovi ljudi računali na mene* – od onih koji, naravno, knjigu nisu ni otvorili, ali “znaju” da bi mogla biti bolja! Ma odlično, pa napiši tu bolju, jedva je čekamo! I drugo, te granice mladosti/starosti u naučnom svijetu se dirljivo pomjeraju pa se koriste kao sredstvo minimiziranja nečijeg rada, naravno, bez ikakvog uvida u urađeno! Sa svojih 406 stranica ova knjiga pripada udžbenicima naglašene voluminoznosti, ali filozofija se nikada nije ni učila iz skripti i tankih sveščića, toliko omiljenih u ovim “bolonjskim” vremenima!

Na kraju, dozvolite mi da prepričam jedan zbiljski, nedavni događaj.

Proljetos smo vodili naše studente u posjetu Međunarodnom tribunalu u Hagu. Kolega Kozlić je bio vođa puta, dok nam je cijelo vrijeme bio pri ruci i puno pomogao naš oficir za vezu pri Tribunalu gospodin Amir Ahmić. Njemu smo u znak zahvalnosti na rastanku poklonili i par izdanja našeg Fakulteta, među njima upravo i ovaj udžbenik. Kad je dobio “Filozofiju prava” iskreno se požalio autoru: *Bogami profesore, bojim se da ću zaspati kod dvadesete strane*. Rekao sam mu: *Dragi prijatelju, zaspat ćeš ti i prije dvadesete, znam najbolje – ja sam mu recenzent!*

Hvala što ste me slušali!

Dževad Drino